

Діагностуємо та розвиваємо обдарованість

Музичний керівник не може виносити вердикти, як-от «Дитині слон на вухо наступив». Музичні здібності не закладаються генетично. У 97% однакові ресурси розкрити свій музичний талант. Успішність цього залежить від соціального та виховного/навчального середовища.

Навіть якщо дитина нечисто інтонує, не відчуває метроритм, не може розрізнити музичні інструменти за тембром тощо — це не означає, що вона «непридатна» до музики. Навпаки, для такої дитини заняття музикою вкрай важливі, аби гармонійно розвиватися як особистість.

Результати цієї діагностики не просто виявляють те, що дитині вдається робити найліпше. Завдяки їм ми матимете змогу спрямувати сильні навички на розвиток слабших.

Просторове відчуття музики

Для успішного музичного розвитку потрібно не лише навчитися слухати й чути музику, а й відчувати її на фізичному рівні. Йдеться не про звичайний танець, а про рухи-фігури, «закодовані» в музичному матеріалі й спонтанно відтворені тілом: *поривчасті рухи рук і ніг або стрибки на стакато (staccato) чи акцентах у музиці;*

плавні рухи тулуба, рук на легато (legato);

імітація кроку на рівних довгих тривалостях у повільному темпі чи дрібний біг на однотипних тривалостях у швидкому темпі.

Сприймання музики тілом лежить в основі методики Еміля Жак-Далькроза (Emile Jaques-Dalcroze), композитора й педагога зі Швейцарії. Він розробив систему ритмічної гімнастики: діти на слух сприймають ритм і фізично його відтворюють.

Музичний велосипед

Завдання. Спершу без музичного супроводу вивчаємо із дітьми основні рухи, які можна застосувати. Так діти ліпше сконцентруються на сприйманні музики, а потім — оберуть саме той рух, який, на їхню думку, буде найбільш органічним. Відтак запропонуємо тілом показати «рухи музики».

Звучить етюд для фортепіано «Музичний велосипед» Михайла Лемішка.

Рухи:

- мелодія у верхній теситурі — крутити «педалі» руками;
- мелодія у нижній теситурі — крутити «педалі» ногами;
- мелодії в обох теситурах — крутити «педалі» руками й ногами.

Оцінювання в балах:

- 1 — дитина не впоралася з завданням, не рухалась або виконувала однотипні рухи впродовж усього твору;
- 2 — дитина частково виконала завдання, змінивши лише раз початковий рух, або добирала рухи, які не відповідають «запрограмованим» фігурам музики;
- 3 — дитина деякі рухи виконала правильно, а деякі за інерцією;
- 4 — дитина виконала успішно більшість рухів, вслухалася в музику;
- 5 — дитина легко виконала завдання, обрала правильні рухи-фігури на кожен фрагмент музики.

Спів та вияв внутрішнього слуху

Часто діти соромляться співати на заняттях. Оминати психологічні, фізичні бар'єри та простежити, наскільки дитина вміє прислухатися до себе та керувати своїм голосом, допоможуть звукові експерименти.

Наприклад, потрібно відтворити різні звуки, вимовляючи їх у посудину з відкритою і звуженою горловиною. Під час такого експерименту дитина відчує — в прямому сенсі слова — свій голос. Адже предмет, в який вона співатиме, почне резонувати, а отже, й вібрувати. Коли дитина змінюватиме інтенсивність голосу й висоту звука, ця вібрація щоразу ставатиме іншою та провокуватиме до нових звукових експериментів.

Музична пародія

Завдання. Запропонуйте дитині зімітувати знайомі їй з навколишнього середовища звуки:

- сирени поліцейської машини, що мчить здалека, проїжджає повз і віддаляється;
- стукоту дятла об дерево;
- високих хвиль, що розбиваються об берег.

Дії: імітувати голосом різні звуки — знижувати або підвищувати звуковисотність, змінювати динаміку та тембр (хрипко, пискляво тощо) відповідно до завдання.

Оцінювання в балах:

- 1 — дитина не зімітувала жодного звуку або обрала один і його відтворювала в усіх завданнях;
- 2 — дитина змінювала звучання голосу, однак вони були однотипні й не імітували запропоновані предмети/дії/рухи;
- 3 — дитина змінювала звучання для кожного нового завдання, однак вони здебільшого були неправильними;
- 4 — дитина майже впоралася з завданнями, однак мала певні труднощі з динамікою голосніше-тихіше або з інтонаціями вгору-вниз;
- 5 — дитина легко й правильно зімітувала всі звуки.

Концентрація: пошук інструмента за звуком

Уміння правильно сприймати музику залежить від уміння її чути. Часто діти реагують на музику лише тоді, коли раптово змінюється один або кілька музично-виразових елементів, як-от темп, динаміка. Навчити дитину концентруватися, а також по-справжньому вслухатися в музику допоможе таке завдання: знайти й вибрати предмет/інструмент, який звучить.

Відгадай-оркестр

Завдання. Спершу запропонуйте дитині пограти на різних музичних інструментах, а потім віднайти ті, що звучать у композиції — дзвіночки, кастаньєти, шейкери тощо.

Звучить п'єса «Катання на санчатах» Леопольда Моцарта

Рухи/дії: під час звучання певного інструмента в музичному фрагменті знайти його серед тих, що розкладені на столі.

Оцінювання в балах:

- 1 — дитина обрала лише один інструмент для всіх контрастних фрагментів музики;
- 2 — дитина обирала різні інструменти, які, однак, не відповідали правильному звучанню в момент вибору;
- 3 — дитина вгадувала інструмент, що звучав, іноді обирала його випадково, часто змінювала відповідь, не була впевненою в її правильності;
- 4 — дитина переважно відгадувала музичний інструмент, однак це був результат методу «спроб і помилок»;
- 5 — дитина відгадала всі інструменти безпомилково.

Творча ініціатива

Найвища мета музичного розвитку дитини — прояв нею творчої ініціативи. Перевірте бажання й прагнення дитини «висловлюватися» за допомогою

музики завдяки музичним інструментам або співу. Для цього можна придумати різні звукові казки-історії. Дитина, яка раніше не виявляла творчу ініціативу (не створювала довільний малюнок, не складала історії-казки тощо), поставиться до такого завдання пасивно. Тому насамперед слід навчити таку дитину грати на кількох музичних інструментах. Обговоріть, які звуки можуть імітувати інструменти, які предмети чи образи відображати.

Музична історія

Завдання. Запропонуйте дітям придумати й розказати історію-діалог між музичними інструментами. Для неї треба вигадати персонажів та створити сюжетну «авансцену».

Приклад звукової казки-історії:

Жив-був равлик (**тертя дерев'яних паличок одна об одну**). Він повільно повз галявиною, аж поки не почав злегка накрапати дощ (**короткі звуки металофона**). Однак равлик його зовсім не помітив, бо якраз проповзав біля джерела (**безперервне звучання рейнстіку**). Равлик подумав, що це від нього долітають маленькі бризки води. Та раптом навколо все освітила блискавка й почувся сильний удар грому (**звучання інструмента-гровиці**). І равлик побачив, як по листочках стікають цівки дощу (**звучання шейкерів**).

Рухи/дії:

- обрати інструмент на столі й відтворити його звучання відповідно до розгортання сюжетних перипетій вигаданої історії.

Оцінювання в балах:

- 1 — дитина пасивно поставилася до завдання, одноманітно грала на одному музичному інструменті, без прив'язки до історії та її розвитку;
- 2 — дитина використала лише два-три музичні інструменти, які не відображали сюжет;
- 3 — дитина виявила ініціативу, частково розповідала історію словами, імітувала окремі звуки голосом, однак вибір і звучання музичних інструментів були однотипними;
- 4 — дитині загалом вдалося відтворити основну фабулу історії завдяки звучанню музичних інструментів, однак рухи дитини не були скоординовані, спосіб гри на інструментах — пасивний;
- 5 — дитина чітко чергувала звучання музичних інструментів відповідно до розвитку сюжету.

Мислення образами

Навчитися асоціювати музику з конкретним образом, відчувати її настрій та емоцію — ще одна мета музичного розвитку. Коли даєте завдання «побачити» музику, зважайте на умовність його успішного виконання. У ранньому віці дитина ще не має повноцінного багажу знань та досвіду, щоб легко й швидко перекодувати музичний текст у конкретну емоцію, настрій чи візуальний образ. Для цього завдання найліпше використати полярні образи, очевидні у звуковому еквіваленті. Наприклад: хода ведмедя й біг мурашки, настрій загадкової ночі й веселого дня тощо.

Музичні персонажі

Завдання. Покажіть дитині зображення окремих предметів/явищ/персонажів: сонце, темна хмарка, блискавка, дощові краплинки, зайчик, мурашка.

Запропонуйте уважно прислухатись до музики й виставити в реальному часі звучання по порядку ті зображення, які музика відображатиме. Нехай дитина зробить це на підготовленому тлі («авансцені») із зображенням галявини.

Звучить уривок «Угорської рапсодії № 2» Ференца Ліста.

Рухи/дії: обирати й виставляти зображення відповідно до звучання.

Оцінювання в балах:

- 1 — дитина виставляла всі зображення одразу, без прив'язки до змін у музиці;
- 2 — дитина виставляла зображення, прислухаючись до змін у музиці, однак робила це хаотично;
- 3 — дитина виставляла зображення вчасно, прислухаючись до музики, але часто змінювала рішення й переставляла фігури;
- 4 — дитина майже впоралась із завданням, однак зробила кілька помилок у відгадуванні музичних образів;
- 5 — дитина безпомилково виконала завдання.

Результати діагностики

Максимальна кількість здобутих балів — 25. Дитина вміє слухати й чути музику, співпереживає їй і на елементарному рівні музикує. Таку кількість балів зазвичай отримують діти, які відвідували студії раннього музичного розвитку.

Середня кількість здобутих балів — 15. Дитина левову частку завдань виконує успішно, деякі — з утрудненням. Часто виконує завдання інтуїтивно, змінює своє рішення.

Середній бал здобувають діти, що мають досвід навчання грі на музичних інструментах або відвідували гурток з хореографії тощо.

Мінімальна кількість здобутих балів — 5. Дитина відмовляється або неспроможна виконати хоча б одне завдання. Не реагує на зміну елементів музичної виразності, не володіє первинними навичками гри на елементарних музичних інструментах. Мінімальну кількість балів зазвичай отримують діти, які ніколи не займалися музикою і, відповідно, не виконували аналогічних завдань, представлених у музичній діагностиці.

Запропонована діагностика, як і загальне оцінювання обдарованості дітей, — предмет індивідуального підходу. Під час оброблення результатів потрібно **враховувати такі чинники**: місце і час проведення діагностики, присутність педагога та інших дітей. Навіть настрої дитини може серйозно вплинути на результати.

Любов до музики та бажання навчитися співати й грати залежать не від природних даних дитини, а від середовища, в якому вона зростає.